

УДК 821.111-32.09“18/19”

Л.М. Кулакевич

ORCID: 0000-0002-2405-8894

ОСОБЛИВОСТІ РОЗТАБУЮВАННЯ ОБРАЗУ МАТЕРІ В НОВЕЛІ Д. Г. ЛОРЕНСА «МАТИ Й ДОЧКА»

*Безпосереднє прочитання малої прози Д.Г. Лоренса дає підстави стверджувати, що дуже часто об'єктом зображення англійського письменника є жінка. Аналіз останніх досліджень і публікацій про творчість цього письменника за останні три роки засвідчив, що, як і раніше, об'єктом наукових рефлексій в основному є романи письменника. Особливості творення образу жінки в малій прозі англійського митця залишаються поза увагою. Це і зумовило актуальність нашого дослідження. Мета статті – проаналізувати особливості образу матері в новелі Лоренса «Мати й дочка» / *Mother and daughter*. Завдання дослідження – з'ясувати сюжетну основу новели і художні складники жіночих образів у ній.*

Установлено, що сюжетним стрижнем новели є латентний конфлікт між Вірджинією Бодуїн і її матір'ю, спричинений гіпертрофованою опікою останньої. Підкреслено, що Лоренс у своїх творах неодноразово художньо презентує долю своїх героїв як результат материнського психологічного насилля. Деталі побутування жінок Бодуїн імпліцитно скеровують на розуміння відносин між ними як стосунків сімейної пари, де мати «грає» чоловічу роль. Розглядаємо зображення стосунків у родині Бодуїн як авторську версію грецького міту про Деметру і Персефону.

У висновках зазначено, що новела «Мати й дочка» Д.Г. Лоренса є своєрідною інтерпретацією грецького міту про викрадення дівчини як способу вирвати її з-під материнської опіки. Винесення в назву саме слів на позначення кровних взаємозв'язків можемо потлумачити як те, що життя жінок Бодуїн художньо презентують поширену в суспільстві модель відносин й відповідно інтерпретувати життя Вірджинії не як окремий випадок, а як норму.

Ключові слова: Лоуренс, образ жінки, міф про Деметру і Персефону, новела

DOI 10.34079/2226-3055-2023-16-28-140-148

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Девід Герберт Ричардс Лоренс (Lawrence H. Davison, 1885–1930) увійшов в історію англійської літератури першої третини ХХ століття як поет, новеліст, романіст, драматург, перекладач і літературознавець. Як зазначив Ф. Р. Лівіс, достатньо було б самих тільки новел, щоб Лоренс опинився серед перших письменників Англії (Leavis, 1955, с. 204–205). Культурні дискусії навколо творчого здобутку останнього не вщухають і нині, однак його новелістика і досі залишається майже не відрефлексованою в літературознавстві. З іншого боку, безпосереднє прочитання творів Д. Г. Лоренса дає нам підстави стверджувати, що дуже часто об'єктом зображення англійського письменника є жінка. Жіночий дискурс у його текстах презентовано в контексті соціокультурних і родинно-побутових стереотипів та відповідних до них жіночих ролей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій про творчість Д. Г. Лоренса за останні три роки дає підстави стверджувати, що, як і раніше, об'єктом наукових рефлексій в основному є романи письменника. Новелістика останнього стала предметом зацікавленнь небагатьох літературознавців. Так, Айджан Гекчек дослідив специфіку відтворення емоцій героїні новели «Запах хризантем» / *Odour of Chrysanthemums* (Gökçek, 2020). Цю ж новелу вивчав Маркос Норрис через призму

проблем сучасної текстологічної критики, запропонованої Джеромом Макганном, Пітером Шиллінгсбергом і Полом Еггертом (Norris, 2020). Аріс Масрурі Харахап прослідкував зміни людського мислення внаслідок промислової революції у новелі «Переможець на дерев'яному конику» / *The Rocking-Horse Winner* (Narahap, 2020). Д. Бернлі зосередився на лексичних особливостях новели «Фанні та Енні» / *Fanny and Annie* (Burnley, 2020). Ю Синчже проаналізував символіку коня в новелах Лоренса «Дочка торговця конями» / *The Horse Dealer's Daughter*, «Жінка, яка поїхала» / *The Woman Who Rode Away*, «Переможець на дерев'яному конику» / *The Rocking-Horse Winner* (You, 2021). Важливим внеском у лоренсознавство стала дисертаційна робота Н. Стирнік. Об'єкт її дослідження – збірки, які вийшли у світ за життя письменника: «Пруський офіцер» / *The Prussian Officer and Other Stories* (1914), «Англіє, моя Англіє» / *England, My England and Other Stories* (1922), «Зникла жінка» / *The Woman Who Rode Away and Other Stories* (1928). На думку Наталії Стирнік, вони презентують ранній, зрілий і пізній періоди його творчості. Дослідниця звертає увагу на те, що в новелах як більш мобільному жанрі письменник дуже часто «тестує» сюжетні лінії незавершеного роману. Так, сюжетно спорідненими є роман «Білий павич» / *The White Peacock* (робоча назва «Летиція», 1906–1910) і новела «Пруський офіцер» / *The Prussian Officer* (авторська назва «Честь та зброя» / *Honour and Arms*, 1907). Новела «Запах хризантем» / *Odour of Chrysanthemums* (1911) за змістом корелює з романом «Сини і коханці» / *Sons and Lovers* (1913), а в романі «Коханець леді Чаттерлі» / *Lady Chatterley's Lover* (1928) доля Кліффорда, який став інвалідом на війні, викликає алузії з новелою «Хворий шахтар» / *Sick miner* (1913) (Стирнік, 2021). Особливою заслугою Н. Стирнік є переклад українською мовою новел «Жених про запас» / *Second Best* (Стирнік, 2010), «Сутінки весни» / *The Shadows of Spring* (Стирнік, 2011), «Спокусниця» / *Witch à la Mode* (Стирнік, 2020). Однак особливості творення образу жінки в малій прозі англійського митця залишилися поза увагою як згаданих авторів статей, так і дисертантки. Отож **актуальність дослідження** є очевидною. Ми вже охарактеризували особливості моделювання образу жінки в новелах Д. Лоренса «Принцеса» / *The Princess* (Кулакевич, 2021), «Прекрасна Дама» / *The Lovely Lady* (Кулакевич, 2022b), «Сонце» / *Sun* (Кулакевич, 2022a). **Мета статті** – проаналізувати особливості образу матері в новелі Лоренса «Мати й дочка» / *Mother and daughter*.

Завдання дослідження – з'ясувати сюжетну основу новели і художні складники жіночих образів у ній.

Виклад основного матеріалу. Новела «Мати й дочка» вперше була надрукована в журналі *New Criterion* (1929), а згодом увійшла до збірки «Прекрасна Дама та інші історії» / *The Lovely Lady and Other Stories* (London : Secker, 1933). Неодноразове відсилання до Бальзака, а також згадки про вік героїні (30 років) вже на початку твору нав'язливо анонсують про те, що йтиметься про особисте життя молодої жінки. Сюжетним стрижнем новели є латентний конфлікт між Вірджинією Бодуїн і її матір'ю, спричинений гіпертрофованою опікою останньої. Героїня проживає у цивільному шлюбі з молодиком, знає декілька мов і працює в консульстві (тобто є емансипованою), однак її окремішність лише позірна, адже в тексті послідовно демонструється особистісна й емоційна підпорядкованість дорослої доньки своїй матері. На сюжетному рівні це оприявлено у спільному проживанні, коли Рейчел здобуває повний контроль над життям своєї доньки, подаючи це як прояв материнської любові й опіки. У тексті неодноразово вказано на «чарівний зв'язок» (Лоуренс, 2006, с. 454) між матір'ю і дочкою, що не руйнувався відстанню і часом. Характеристика «чарівний», на нашу думку, маркує стосунки як такі, що сформувалися поза суспільними настановами, не пояснювані, ірраціональні, такі, що перебувають за межами здорового глузду. Авторське зауваження про те, що місіс Бодуїн «мала владу над донькою, дивну жіночу владу, у якої немає нічого спільного з батьківською владою» (Лоуренс, 2006, с. 451), сприймається як іронічна репліка феміністкам, які вважали, що коренем нещасливого життя жінок є патріархальність суспільства. Усупереч такому канону Лоренс у своїх творах неодноразово художньо

презентує долю своїх героїв як результат саме материнського психологічного насилля (та все ж не вважаємо за це письменника апологетом прочоловічого / патріархального суспільства). Особливістю художнього образу родини в новелі «Мати й дочка», як і в багатьох інших новелах і романах Лоренса, є те, що в ній психологічно домінує освічена і вольова жінка, яка своєю гіперопікою позбавляє решту членів сім'ї можливості на власну життєву траєкторію. Постать батька у лоренсівських творах часто відсутня: він або помер (як-от Роберт Бодуїн) або його нівельовано до образу безхарактерного алкоголіка (роман «Сини і коханці»), іноді – пасивного романтика (новели «Англіє, моя Англіє», «Принцеса»).

У розумінні суті конфлікту в новелі «Мати й дочка» значущим є мікрообраз взуття. Як зазначає Н. Городнюк, у мітології та фольклорі взуття «символізує психологічний і буттєвий фундамент особистості, підвалини її світогляду – те, наскільки міцно у прямому й переносному сенсі людина стоїть на землі <...>» (Городнюк, 2017, с. 205). У творі зауважено, що Вірджинія завжди доношувала матеріні туфлі, що можна потлумачити як її апелювання лише до материного досвіду: «якщо мати помре, зникне джерело взуття, і мені доведеться обзавестися інвалідним кріслом» (Лоуренс, 2006, с. 455). У таких роздумах героїні про взуття символічно оприявнюється, з одного боку, її небажання здобувати власний досвід (купує туфлі, а потім не взуває їх, щоб не натирати мозолі), а з іншого – усвідомлення молодою жінкою своєї неготовності до життя без матері. У художній реальності Лоренса інфантильність Вірджинії, її небажання життєвої активності («їй хотілося повірити в долю, покластися на жереб і не робити більше жодних зусиль, жодних зусиль – ніколи» (Лоуренс, 2006, с. 486)) інспіровані, з одного боку, генетичною спадковістю (Рейчел згадує, що таким життєво пасивним був її чоловік), а з іншого – надмірною опікою матері, що унеможливила індивідуацію доньки. Вірджинія могла отримати досвід облаштування побуту і будування стосунків, проживаючи з Генрі Лаббоком, однак мати, маніпулюючи донькою, створила всі умови, аби чоловік покинув молоду жінку. Леді Бодуїн говорить, що хоче бути для доньки компаньйонкою / товаришкою, і в той же час відмовляє їй у можливості мати власні смаки, що виявляється хоч би і в ситуації облаштування квартири в Блумзбері (Вірджинія захоплюється ідеєю оформити житло, однак через критику матері втрачає до цього інтерес).

У новелі не зазначено, де подівся чоловік Рейчел (але у зв'язку зі згадкою про привида Роберта Бодуїна можемо припустити, що він помер), красива і розумна, вона не будувала стосунків з іншими чоловіками, що дає підстави говорити про її асексуальність. На такий висновок скеровує і характеристика леді Бодуїн Генрі Лаббоком: «<...> якби була її воля, то вона б жила зі світу всіх чоловіків, і залишилися б одні жінки» (Лоуренс, 2006, с. 459). Зауваження в тексті про те, що з часом між жінками встановилися стосунки, «більше схожі на стосунки подружньої пари, ніж матері і доньки» (Лоуренс, 2006, с. 451) дозволяють припустити, що, очевидно, саме сепароване від чоловіків життя з донькою і було *raison d'être* леді Бодуїн. Акцентування на чоловічості учинків Рейчел («А справді сучасною жінкою її робило те, що вона була скоріше *moiselle le Marquis*, ніж *madame la Marquise*» (Лоуренс, 2006, с. 457)) оприявнює авторську іронію з того, що більшість сучасних письменникові жінок сприймали емансипованість як право дотримуватися поведінкової моделі чоловіка, серед яких і позірне лицарське служіння своїй дамі та виконання її забаганок. Репліка Рейчел («Звичайно, Вірджиніє, я вважаю це твоєю домівкою, – сказала *miss Boudoin*. – Я ж лише твоя *dame de compagnie* і виконуватиму всі твої бажання, тільки накажи» (Лоуренс, 2006, с. 460)), а також поведінка Вірджинії, що «як дитина, як молода дружина» (курсив наш – Л.К.) (Лоуренс, 2006, с. 460), взялася облаштувати квартиру імпліцитно скеровують на розуміння відносин між жінками як стосунків сімейної пари, де мати «грає» чоловічу роль. Це внутрішньо відчував і Генрі Лаббок, називаючи костюм, придбаний йому Вірджинією на гроші матері, тунікою Несса. Відсилання до грецького міту про кентавра Несса, що зазіхав на кохану Геракла, активізує конотації протистояння молодика з Рейчел як боротьбу двох чоловіків за кохану жінку.

Неприродність такого близького зв'язку матері з дочкою оприявлено через мотив зачаклованості: Лаббоку здається, що стара відьма Рейчел зачаклувала молоду і слабку відьму (Лоуренс, 2006, с. 454). У розумінні образу Рейчел Бодуїн значимим є й мікрообраз Сфінкса, що неодноразово зринає в новелі (бо саме так означив потенційну тещу Генрі Лаббок). Як і мітична істота, що невідгадністю своїх ломиголовок не допускала появу нової людини у Фівах, так і леді Бодуїн своїми інтелектом і сарказмом витискає з життєвого простору Вірджинії всіх її кавалерів. Жіночі інтенції леді Бодуїн імпліцитно заявлені через згадки про її зацікавленість постатями Нінон де Ланкло, мадам Помпадур, мадам la Duchesse (Лоуренс, 2006, с. 457), жінок, що увійшли в історію французького королівського двору як такі, що, маючи неабиякий розум, сміливість діяти на власний розсуд усупереч суспільним стереотипам, плели майже що геніальні інтриги задля підтримування особистісних принципів існування, які проявлялися в ігноруванні суспільних вимог до пошлюбленої жінки, зацікавленістю культурними здобутками. Сучасними термінами їх можна означити як інфлюенсерів. На таку роль претендувала й Рейчел Бодуїн, яка, по суті, організувала салон у квартирі в Блумзбері. Місцезнаходження квартири, а також ім'я молодшої господині та її захоплення (Вірджинія Бодуїн патрунувала бідних художників) викликають алузії із відомим Блумзберійським гуртком, який збирався в домі Стівенів (і де бував Лоренс, хоч і почувався там незатишно). Душею гуртка була Вірджинія Вульф (у дівочтві Стівен).

Нав'язливе акцентування в новелі «Мати й дочка» того, що Рейчел облаштувала квартиру у стилі XVIII століття, а також її позерство («Місіс Бодуїн хотілося зображувати поблажливість, тому вона старанно стримувалася. Дивилася на все ніби збоку, зберігала спокій, відстороненість вісімнадцятого сторіччя, їй подобалося контрастувати з розумною і трохи загадковою Вірджинією. Таку роль вона обрала собі, але це позерство заважало гостям, хоча вона була беззастережно милою з чоловіками, хоч би як не зневажала їх. І все ж таки чоловіки почувалися некомфортно: побоювалися її» (Лоуренс, 2006, с. 461)), також скеровують на сприйняття поведінкової стратегії леді як її прагнення бути центром уваги людей. Спритно маніпулюючи Вірджинією і вражаючи гостей дому своєю вдаваною добродушністю та непередбачуваною іронією, стара дама витискає чоловіків з життєвого кола дочки. Хижість ставлення Рейчел до чоловіків увиразнено її порівнянням з Цирцеєю (Лоуренс, 2006, с. 462), означенням її почуття гумору як «молота в рукаві» (Лоуренс, 2006, с. 463), яким вона оглушувала чергового доччиного залицяльника, унаслідок чого Вірджинія вже не могла сприймати чоловіка як розумного та достойного її. Нетиповість Рейчел у поведінці і вчинках акцентовано у баченні / сприйнятті жінки вірменином: «“Ну так! Я розумію! Ти гарна. Ти майже досконала, як *objet de vertu*”. Але його густі сиві брови начебто додавали: “Але яка з тебе, заради всього святого, жінка? Ти не дружина, не мати, не коханка, від тебе не виходить аромат жінки, ти гірша за турецького солдата чи англійського чиновника. Жоден чоловік не забажає обійняти тебе. Ти з племені вурдалаків, з роду ворожих духів потойбічного світу!”» (Лоуренс, 2006, с. 475). Така характеристика літньої жінки її потенційним зятем підводить до думки, що сепарованість Рейчел від чоловіків зумовлена не стільки модерновими приписами, як психотипом самої героїні. Звертаємо увагу і на те, що вже не вперше в новелістиці Лоренса зринає мікрообраз жінки-матері як кровопивці. Ще раніше подібними конотаціями письменник наділив образ леді Еттенборо в новелі «Прекрасна дама» (1927).

Американський лікар-психіатр, послідовниця юнгіанської школи Джин Шинода Болен, вивчаючи людську психіку і вибудовуючи класифікацію найбільш поширених типів людської поведінки, бере за основу грецьку мітологію: «Архетипними є всі міти та казки. Так само архетипними є й багато образів і сюжетів сновидінь. Саме наявність загальнолюдських архетипних моделей поведінки пояснює схожість мітологій різних культур» (Болен, 2004). Відповідно для дослідниці, боги давньогрецького пантеону – це архетипні моделі поведінки людини. Ім'я лоренсівських героїнь – Рейчел (д.-євр. Rachel – вівця, овечка, тобто тварина, що уособлює плодючість), Вірджинія (лат. Virgo – дівчина), а

також особливості їхніх стосунків скеровують на грецький міт про Деметру і Персефону. Ураховуючи те, що Д.Г. Лоренс був добре ознайомлений з грецькою мітологією і здобутками в галузі психоаналітики, можемо припустити, що аналізована новела є своєрідною інтерпретацією грецького міту про викрадення дівчини – Персефони / Кори. На користь цього припущення свідчить оцінювання Вірджинії Бодуїн старим вірменином, який почувався майже що визволителем, пропонуючи шлюб молодій жінці: «<...> Вірджинія була майже незайманою, загалом незайманою, за уявленнями патріархального східного чоловіка, справжньою незайманою» (Лоуренс, 2006, с. 478).

Серед олімпійських богів Деметра репрезентує архетип матері, адже це була її найважливіша роль – бути богинею родючості і матір'ю Персефони. І хоча інші богині теж мали дітей, саме Деметра була найбільше прив'язана до своєї доньки. За К.Г. Юнгом, для жінок з гіпертрофією материнського інстинкту чоловік є другорядною річчю: «<...> він є інструментом зачаття і стоїть як об'єкт, який потребує піклування, поряд з дітьми, бідними родичами, котами, курми і меблями» (Юнг, 2013, с. 121). На думку психоаналітика, такий тип «всепоглинаючої матері» є анахронізмом, «поверненням до темного матріархату, де чоловік нужденно нидіє лише як запліднювач і невільник ниви» [(Юнг, 2013, с. 130). Психолог наголошував, що донька такої матері буде ототожнювати себе з нею, «без чоловіка вона й близько не зможе підійти до себе», тому чоловік «повинен по-справжньому викрасти її у матері» (Юнг, 2013, с. 130). В образі Вірджинії Бодуїн якраз і втілено такий тип комплексу, який Юнг визначив як ототожнення з матір'ю (Юнг, 2013, с. 131). Через критику матері Вірджинія стає замкненою і невпевненою в собі, адже весь час мусить обирати між підпорядкованістю матері і бунтом проти неї, але в обох випадках вона не мала можливості повноцінно будувати стосунки з чоловіками. Відповідно молода жінка і спрямовує свої погляди на чоловіка, який зможе «викрасти» її в матері.

За Дж. Ш. Болен, у жінок із психотипом Деметри материнський комплекс повністю витісняє сексуальність. В образі Рейчер Бодуїн це презентовано через її стосунки з чоловіком, точніше їхню відсутність («викреслила зі свого життя чоловіка, яким ніколи не дорожила» (Лоуренс, 2006, с. 451)), а також через її ставлення до Генрі Лаббока: жінка надсилає доньці гроші, аби та придбала одяг для свого співмешканця. Подробиці листа («скоро весна і Генрі треба придбати костюм, щоб він пристойно виглядав на сонечку»; наполягання, щоб Вірджинія зробила це сама, бо той на це не спроможний (Лоуренс, 2006, с. 453)) оприявнюють несерйозне сприйняття Рейчел молодика як чогось на кшталт доньчиного аксесуару, приміром, песика, якого слід доглядати і вигулювати на вулиці. Переконані, що в образі леді Бодуїн персоніфіковано наявні в сучасному для Лоренса суспільстві стратегії виховання і підконтрольності молодого покоління, нав'язування йому життєвого досвіду як єдино можливого.

Моделюючи жіночі образи в новелі «Мати й дочка», Лоренс певною мірою окреслює одну з причин нещасливості багатьох сучасниць письменника: обираючи серед своїх гостей чоловіка для доньки, Рейчел надає перевагу молодим, здоровим і фізично привабливим претендентам, їхній внутрішній світ і розумові здібності для неї не є вирішальними (і вона зупинилася на Едріані – «красивому і не дуже розумному хлопчику» (Лоуренс, 2006, с. 465)). Очевидно, що такими критеріями керувалася і Вірджинія, зав'язавши у юності стосунки з Генрі Лаббокком й утримуючи його на свої заробітки. Та згодом своїм мовчанням вона допустила, щоб мати вижила молодика постійним нагадуванням йому про фінансову залежність від жінок Бодуїн. Думка про те, що початково жінка обирає чоловіка, закохуючись у його зовнішність, але потім психічно знищує того через нездатність забезпечити сім'ю так, як їй цього хотілося б, художньо презентована долями героїв новел «Запах хризантем» / *Odour of Chrysanthemums* (1911), «Англіє, моя Англіє» / *England, my England* (1915), роману «Сини і коханці» / *Sons and Lovers* (1913). Так, Елізабет Бейтс («Запах хризантем») лише після смерті Волтера Бейтса усвідомлює, що насправді нічого не знає про цього фізично довершеного чоловіка, у якого вона колись закохалася і який уже у шлюбі став пиякою. Вініфред Маршалл («Англіє, моя Англіє»)

шаленіла від красивого Егберта, що, як виявилось у шлюбі, був повною протилежністю Годфрі Маршаллу, її батьку. Оскільки молодий чоловік навіть не намагався стати матеріальною опорою своєї сім'ї, задовольняючись своїми мізерними доходами, та ще й спричинився до каліцтва доньки, Вініфред влаштовує йому холодну сімейну війну.

Такий ракурс бачення причин сімейних конфліктів, очевидно, є наслідком особистого досвіду Лоренса. Можемо припустити, що шкільна вчителька Лідія Бієрдсолл також закохалася в Артура Джона Лоуренса через його фізичну привабливість, бо, як згадує письменник, батько статків не мав, а мати у перші дні після пошлюблення була вражена шахтарським побутом обранця, й до кінця свого життя упосліджувала його за це (Лоуренс, 2003, с. 7). Звертаємо увагу на те, що шляхи вирішення подібних проблем Лоренс художньо презентує в новелі «Сонце»: Джульєтта якось подумала, що хоче побути з сицилійським селянином, з яким час від часу зустрічалася на стежці до берега моря, носити від цього чоловіка дитину, але не залишатися з ним на все життя. У той же час жінка заручається згодою свого законного чоловіка проживати з дитиною окремо від нього. Це скеровує на думку про те, що для Лоренса іманентне жіноче бажання народити дитину від фізично здорового та довершеного чоловіка є цілком нормальним і не зобов'язує жінку довіку перебувати у шлюбі з батьком дитини.

Можемо припустити, що Вірджинія в новелі «Мати й дочка» є художньою версією жаданого, на думку Лоренса, типу жінки для чоловіків: була сексуально привабливою, легко підпорядковувалася чоловікам у роботі і в розмові з нею вони не почувалися дурними. Героїня обирає старого вірменина через його внутрішню спроможність протистояти Рейчел Бодуїн (акцентовано іменем героя Арнольд – від герм. *arn* – орел, та *wald* – влада, сила), а одруження з ним є для молодої жінки способом позбутися влади матері. Арнольд стає для неї визволителем, в особі якого поєднуються функції партнера і батька, який піклуватиметься про свою доньку. Та якщо у грецькому міті Зевс мусив поступитися ультиматуму Деметри, зобов'язавши Персефону проводити з матір'ю більшу частину року, аби не загинула флора і фауна, то в новелі Лоренса спілкування матері й дочки зводиться до мінімуму аби врешті-решт Вірджинія змогла отримати індивідуальну свободу і побудувати власне життя.

Прочитання малої прози Лоренса, дає підстави стверджувати, що життя жінки як природної істоти, місію якої як дружини, матері, господині слід гармонізувати через сексуальне життя, є домінантною темою його новел останнього періоду. Певною мірою ситуація є віддзеркаленням актуальної на той час у суспільстві проблеми – емансипація жінки найчастіше тлумачилася як сепарованість від чоловіків і самостійне заробляння грошей. Та в художній реальності Лоренса послідовно показано, що робота – це територія чоловічого дискурсу. Рейчел, займаючись домашнім побутом і собою мала кращий вигляд і була значно щасливіша за доньку, нервову і виснажену роботою службовця. У новелі прямо зазначено, що інтелектуальна відповідальність, сконцентрованість на роботі, напруженість негативно позначаються на жінці більше, ніж на чоловікові (Лоуренс, 2006, с. 405). Подібні зауваження щодо вмінь і можливостей жінки як такої, скалками розкидані в різних творах Лоренса, очевидно, і стали підставами для пізніших звинувачень письменника в сексизмі (як це зробила Симона де Бовуар у книзі «Друга стаття», 1949). Демонструючи стосунки матері й дочки, письменник виводить проблему на позагендерний рівень: причиною конфлікту між рідними людьми було те, що Рейчел вбачала у Вірджинії *Alter ego*, а не іншу особистість. У багатьох творах долями своїх героїв Лоренс послідовно підводить до думки, що доросла дитина / молода людина – це окрема істота, яка має право на своє життя без втручання матері. Стосунки можна побудувати лише через визнання своєї дитини як окремого індивіда і поваги до її вибору. І якщо жінка це егоїстично ігнорує, прагне домінувати в житті своєї дорослої дитини, то вона може зруйнувати її життя, навіть спричинити смерть (як це сталося зі старшим сином леді Еттенборо в новелі «Прекрасна дама»). У новелі «Мати й дочка» розкидано деталі, які вказують на матеріальну забезпеченість героїнь, акцентується на їхній зовнішній привабливості і розумі, однак, за

художньою версією Лоренса, все це саме по собі не робило життя жінок повноцінним. Мати й дочка почуваються нещасливими з різних причин. Якщо Рейчел через свою асексуальність та гіпертрофований материнський інстинкт прагне домінувати в житті доньки і будь-який чоловік є для неї конкурентом, то Вірджинії бракує чоловічої уваги і майже що батьківської опіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, новела «Мати й дочка» Д. Г. Лоренса є своєрідною інтерпретацією грецького міту про викрадення дівчини як способу вирвати її з-під материнської опіки. Винесення в назву саме слів на позначення кровних взаємозв'язків можемо потлумачити як те, що життя жінок Бодуїн художньо презентують поширену в суспільстві модель відносин й відповідно інтерпретувати життя Вірджинії не як окремий випадок, а як норму.

Бібліографічний список

- Болен, Дж. Ш., 2006. Богини в каждой женщине. В: *Новая психология женщины. Архетипы богинь*. Киев : PSYLIB.
- Городнюк, Н., 2017. *Res incognita: семіотика речі у східнослов'янському модерністському романі першої половини ХХ століття : монографія*. Дніпро : Свідлер А. Л. 560 с.
- Кулакевич, Л., 2021. Особливості інтерпретації мотиву сплячої красуні в новелі Д.Г. Лоренса «Принцеса». *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*, 2(22), с. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-2-22-3>
- Кулакевич, Л., 2022а. «Elan vital»: «перезавантаження» жінки в новелі Г.Д. Лоренса «Сонце». *Міжнародний філологічний часопис*, 13(2), с. 51–61 DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.02.006>
- Кулакевич, Л., 2022б. Особливості трансформації образу Великої Матері в новелі Д.Г. Лоренса «Прекрасна Дама». *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*, 1(23), с. 91–99. DOI: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2022-1-23-8>
- Лоуренс, Д. Г., 2003. *Фантазия на тему о бессознательном. Психоанализ и бессознательное. Порнография и непристойность*. Москва : Эксмо.
- Лоуренс, Д. Г., 2006. Мать и дочь. В: *Счастливые привидения: рассказы*. Москва : Б.С.Г.-ПРЕСС, с. 451–492.
- Стирнік, Н., 2010. Жених про запас. В: *Всесвіт*. № 7–8, с. 187–194.
- Стирнік, Н., 2021. *Новелістика Д. Г. Лоренса: мотивно-тематичний комплекс і жанрові стратегії*. Кандидат наук. Дисертація. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.
- Стирнік, Н., 2020. Спокусниця. В: *Всесвіт*. № 1–2, с. 82–98.
- Стирнік, Н., 2011. Сутінки весни. В: *Всесвіт*. № 7–8, с. 143–157.
- Юнг, К. Г., 2013. *Архетипи і колективне несвідоме*. Львів : Астролябія. 588 с.
- Burnley, D., 2020. D. H. Lawrence, «Fanny and Annie». In: *The History of the English Language*. P. 390–396.
- Gökçek, A., 2020. The Significance of Epiphany in D.H. Lawrence's Short Story «The Odor of Chrysanthemums». *Advances in Language and Literary Studies*, 11(5), p. 32. DOI: <https://doi.org/10.7575/aiac.all.s.v.11n.5p.32>
- Harahap, A. M., 2020. Modernism in «Mabel» and «The Rocking-Horse Winner». *Language Research Society*, 1(1). DOI: <https://doi.org/10.33021/lrs.v1i1.1034>
- Leavis, F. R., 1955. *D. H. Lawrence: Novelist*. Harmondsworth : Penguin Books in Association with Chatto and Windus.
- Norris, M., 2020. Bibliographical Approaches to D. H. Lawrence's «Odour of Chrysanthemums»: Archive Fever for the Text-In-Process. *Textual Cultures*, 13(2). DOI: <https://doi.org/10.14434/textual.v13i2.31603>
- You, X., 2021. Animal Vision and Life Consciousness –‘Horse’ in D. H. Lawrence's 1920s Short Stories. *English Language and Literature Studies*, 11(2), p. 78.

References

- Bolen, Dzh. Sh., 2006. *Bogini v kazhdoy zhenshchine* [Goddesses в Everywoman]. In: *Novaya psikhologiya zhenshchiny. Arkhetipy bogin*. Kiev : PSYLIB Publ. (In Russian)
- Burnley, D., 2020. D. H. Lawrence, «Fanny and Annie». In: *The History of the English Language*. P. 390–396.
- Gökçek, A., 2020. The Significance of Epiphany in D.H. Lawrence's Short Story «The Odor of Chrysanthemums». *Advances in Language and Literary Studies*, 11(5), p. 32. DOI: <https://doi.org/10.7575/aiall.v.11n.5p.32>
- Gorodnuk, N.A. 2017. *Res incognita: semiotyka rechi u skhidnoslovianskomu modernistskomu romani pershoi polovyny 20 stolittia* [Res incognita: semiotics of the thing in the East Slavic modernist novel of the first half of the 20th century]. Dnipro: Svidler A. L. Publ. 560 p. (in Ukraine)
- Harahap, A. M., 2020. Modernism in «Mabel» and «The Rocking-Horse Winner». *Language Research Society*, 1(1). DOI: <https://doi.org/10.33021/lrs.v1i1.1034>
- Kulakevych, L. M. 2021. Osoblyvosti interpretatsii motyvu spliachoi krasuni v noveli D.H. Lorensa "Princess" [Peculiarities of the interpretation of the princess archetype in D.H.Lawrence's novella "Princess"]. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2(22), p. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-2-22-3> (in Ukraine)
- Kulakevych, L. M., 2022a. "Elan vital": "perezavantazhennia" zhinky v noveli D. H. Lorensa "Sun" ["Elan vital": women's rehabilitation in D. H. Lawrence's short stories "Sun"]. *International Journal of Philology*, 13(2). p. 51–61 DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.02.006> (in Ukraine)
- Kulakevych, L. M., 2022b. *Osoblyvosti transformatsii obrazu Velykoi Materi v noveli D.H. Lorensa "The Lovely Lady"* [Specifics of transformation of the big mother image in the short story by D.H. Lawrence "The Lovely Lady"]. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 1(23), p. 91–99. DOI: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2022-1-23-8> (in Ukraine)
- Lawrence, D.H. 2003. *Fantazyia na temu o bessoznatel'nom. Psykhoanalyz y bessoznatel'noe. Pornohrafiya y neprystojnost'* [Fantasy on the theme of the unconscious. Psychoanalysis and the unconscious. Pornography and obscenity]. Moskva, Eksmo Publ. (In Russian)
- Lawrence, D.H. 2006. *Mat y doch. Schastlyvye pryvydeniya* [Mother and Daughter. Happy Ghosts]. Moskva, B.S.H.-PRESS Publ. (In Russian)
- Leavis, F. R., 1955. *D. H. Lawrence: Novelist*. Harmondsworth : Penguin Books in Association with Chatto and Windus.
- Norris, M., 2020. Bibliographical Approaches to D. H. Lawrence's "Odour of Chrysanthemums": Archive Fever for the Text-In-Process. *Textual Cultures*, 13(2). DOI: <https://doi.org/10.14434/textual.v13i2.31603>
- Styrnik, N., 2021. *Novelistyka D.H. Lorensa: motyvno-tematychnyj kompleks i zhanrovi stratehii* [D. H. Lawrence's Short Stories: Motifs, Themes and Strategies within the Genre]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Dniprovskiy natsionalnyi universytet imeni Olesia Honchara.
- Styrnik, N., 2020. *Spokusnytsia* [Witch à la Mode]. *Vsesvit* [Universe]. № 1–2, p. 82–98.
- Styrnik, N., 2011. *Sutinky vesny* [The Shadows of Spring]. *Vsesvit* [Universe]. № 7–8, p. 143–157.
- Styrnik, N., 2010. *Zhenykh pro zapas* [Second Best]. *Vsesvit* [Universe]. № 7–8, p. 187–194.
- You, X., 2021. Animal Vision and Life Consciousness – 'Horse' in D. H. Lawrence's 1920s Short Stories. *English Language and Literature Studies*, 11(2), p. 78.
- Yung, K. G., 2013. *Arkhetypy i kolektivne nesvidome* [Archetypes and the collective unconscious]. L'viv, Astroliabiiia Publ. (in Ukraine)

Стаття надійшла до редакції 29.10.2022.

L. Kulakevych

DETABOOING THE MOTHER'S IMAGE IN THE NOVEL BY D.H. LAWRENCE "MOTHER AND DAUGHTER"

Cultural discussions of D.H. Lawrence's creative legacy never cease, but his novelistic work remains the least considered in literary scholarship. A direct reading of D.H. Lawrence's works gives us every reason to note that a woman very often becomes the subject of his prose. The discourse on women in his texts is presented in the context of socio-cultural and family stereotypes of the female role.

*Analysis of recent research and articles on the works of D.H. Lawrence over the past three years has shown that his novels continue to be the main subject of scholarly consideration. Only a few literary critics have dealt with D.H. Lawrence's novels, completely ignoring the image of women in short prose. Hence the obvious **relevance** of our research. **The aim** of the article is to analyze the features of the image of the mother in Lawrence's novel 'Mother and Daughter'.*

***The task of the research** is to establish the foundation of the plot of the novel and the artistic components of female images in it.*

It has been established that the novel's core plot is the latent conflict between Virginia Bodoïn and her mother, whose dominant feature is overprotection. The text consistently demonstrates the personal and emotional subordination of an adult daughter to her mother. In his works, Lawrence often artistically depicts the fate of his characters as a direct result of maternal psychological violence. In the short story "Mother and Daughter", similar to many other short stories and novels of Lawrence, the artistic image of the family features a psychologically dominant, educated, and strong-willed woman, who, through overprotection, deprives the opportunity for the rest of the family to live their own life. The figure of the father in Lawrence's works is often absent: he is either deceased or reduced to the image of a spineless alcoholic or a passive romantic.

As the author gets into the routines of the Bodoïn women's lives, they implicitly lead us to an understanding of the relationship between the two of them as that of a married couple, where the mother "plays" the male role. Rachel's separation from men appears to be caused rather by the psycho type of the heroine than the modern way of living. Guided by the classification of the most common types of human behavior developed by Jean Shinoda Bolen, a follower of the Jungian school, we consider the depiction of relationships in the Bodoïn family as the author's version of the Greek myth about Demeter and Persephone. The text contains details that attest to the financial prosperity of the heroines and emphasize their beauty and intelligence, but according to Lawrence's artistic version, all this did not make the women's lives fulfilling. Mother and daughter feel unhappy for different reasons. If Rachel, due to her asexuality and hypertrophied maternal instinct, seeks to dominate her daughter's life and takes any man as a competitor, Virginia, on the other hand, lacks male attention and even paternal care.

The conclusions state that the short story "Mother and Daughter" by D.H. Lawrence is a kind of interpretation of the Greek myth about the abduction of a girl as a way to get her out of her mother's care. The fact that the words denoting blood relationships are used in the title of a short story leads us to the following interpretation: the lives of Bodoïn women artistically represent a very common in society of that time model of relationship, and so, we would consider Virginia's life not as a special case, but as a norm.

Keywords: *Lawrence, the image of a woman, the myth of Demeter and Persephone, novel*